

De Sector Faunabeheer en Soortenbescherming van de Directie Natuur, Milieu en Faunabeheer, ministerie van Landbouw en Visserij

J. Walter

Inleiding

In 1982 werd, met de komst van het eerste kabinet Lubbers, het beleidsterrein 'natuurbescherming' van het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk overgeheveld naar het ministerie van Landbouw en Visserij. De inpassing in dit departement nam geruime tijd in beslag; op 16 januari 1986 werd de nieuwe organisatie van de nieuw gevormde Directie Natuur, Milieu en Faunabeheer (NMF) operationeel. Hieronder zal worden uiteengezet wat de taken van de 'F-poot' van NMF zijn, vanuit welke uitgangspunten en aan welke beleidsontwikkeling wordt gewerkt en hoe de organisatie in elkaar steekt.

Sector Faunabeheer en Soortenbescherming

De Sector Faunabeheer en Soortenbescherming (Sector FS) verenigt de op soorten gerichte beleidstaken in zich. Het is een combinatie/integratie van de voormalige afdeling/taakgroep Fauna en Flora van CRM en de voormalige Directie Faunabeheer van Landbouw en Visserij. De integratie is organisatorisch het meest zichtbaar in de totstandkoming van een afdeling schade- en bestrijdingsaangelegenheden. Deze afdeling behandelt schade, aangericht door soorten, die hetzij onder de Vogelwet, hetzij de Jachtwet, vallen. In het algemeen kan overigens worden gesteld dat de beleidsvorming zich kenmerkt door een brede c.q. verbrede opstelling: uit de aard van de opgedragen taakstelling vloeit een evenwichtige beleidsontwikkeling voort, die rekening houdt met de verschillende wensen en gedachten in de samenleving met betrekking tot natuurbescherming, jacht en schade.

Faunabeheer

Het beleid inzake het faunabeheer steunt op twee uitgangspunten, namelijk verantwoord wildbeheer en evenwichtige jachtoefening. Het is immers enerzijds in het belang van de bescherming van onze natuur, dat de diverse wildsoorten in ons land blijven voorkomen. Anderzijds dienen de land-, tuin- en bosbouw beschermd te worden tegen overmatige schade aan gewas en veld door wild. Daar-

naast bestaat bij jagers de wens om wild uit de natuur te oogsten.

Dit houdt in, dat enerzijds beschermingsmaatregelen voor achteruitgaande of in gering aantal voorkomende wildsoorten getroffen moeten worden. Anderzijds dienen maatregelen te worden getroffen met betrekking tot soorten die veel voorkomen en voortdurend meer dan toelaatbare schade veroorzaken. Met betrekking tot de jacht dient voortdurend te worden bezien welke soorten in welke periode bejaagd kunnen worden zonder het gevaar te lopen van aantasting van populaties.

Het beleid is er op gericht bij jagers het inzicht, zowel in een verantwoord beheer van de wildstand als de vanuit een oogpunt van natuurbescherming minder gewenste aspecten van de jacht, te bevorderen. Ook worden jagers gemotiveerd tot samenwerking en tot activiteiten op het gebied van biotoopverbetering.

Ten slotte is het streven er op gericht om bij een groter publiek kennis en inzicht te bevorderen met betrekking tot de wildstand, een goed beheer daarvan en de rol van de jager daarin.

Soortenbescherming

Het soortenbeschermingsbeleid is gericht op het behoud en het herstel van een zo groot mogelijke verscheidenheid aan dier- en plantesoorten in optimale populaties. Dit beleid wordt gevoerd langs twee lijnen. De eerste is

uitheemse soorten krijgt vooral aandacht bij ontwikkelingsprojecten en bij de uitvoering van internationale verdragen (Conventie van Bonn, Wetlands Conventie).

De zorg voor dit terrein is overigens opgedragen aan het Bureau Internationale Aangelegenheden van de Directie Natuur, Milieu en Faunabeheer.

Organisatie

Alvorens nader in te gaan op de taken van de diverse afdelingen eerst een organisatieoverzicht.

Uit dit schema blijkt, dat de Sector Faunabeheer en Soortenbescherming is onderverdeeld in twee hoofdafdelingen. De hoofden daarvan dragen zorg voor de coördinatie tussen de afdelingen per hoofdafdeling en zijn samen met het sectorhoofd verantwoordelijk voor de onderlinge afstemming en consistentie van het totale beleid binnen de sector.

Ook blijkt uit het schema, dat de secretaris van de Jachtraad en het Jachtfonds organisatorisch bij de Sector zijn ondergebracht. Het secretariaat van de Jachtraad behartigt de aangelegenheden betreffende de Jachtraad, een orgaan dat de minister adviseert over onderwerpen die verband houden met de uitvoering van de Jachtwet.

Het secretariaat van het Jachtfonds behartigt de aangelegenheden betreffende het Jachtfonds. Het Jachtfonds is een openbaar lichaam, dat gefinancierd wordt uit bijdragen van het Rijk en uit een bijdrage die de jachthouders bij de betaling voor hun jachtakte afdragen. Het fonds heeft tot taak een goede wildstand te bevorderen en de belangen van de landbouw met betrekking tot de jacht te dienen. Dit doet het onder meer door tegemoetkoming in wildschade te geven, met name aan agrariërs.

Consulentschappen NMF

Het directoraat-generaal Landelijke Gebieden en Kwaliteitszorg, waarvan de directie Natuur, Milieu en Faunabeheer deel uitmaakt, wordt in iedere provincie vertegenwoordigd door de directeur Landbouw, Natuur en Openlucht recreatie (LNO). Onder zijn coördinerende leiding functioneert in de provincie een consulentschap NMF, dat ressorteert onder de gelijknamige directie in Den Haag.

Voor het rijksbeleid in de provincie is het

consulentschap het eerste aanspreekpunt. Wie informatie nodig heeft met betrekking tot regionale aangelegenheden inzake natuur, milieu of faunabeheer komt in eerste instantie bij het consulentschap uit. Ook zal de directie NMF in Den Haag veelal de consulentschappen om advies vragen over regionale zaken.

Natuur- en landschapsbehoud, milieubescherming, planologie, faunabeheer en bescherming van dier en plantensoorten spelen zich voor een belangrijk deel buiten Den Haag af. Via de consulentschappen is de directie NMF daarbij op twee manieren nauw betrokken: enerzijds dienstverlenend aan lagere overheden, particuliere organisaties en publiek, anderzijds door het vertalen van landelijk beleid naar de provinciale situatie. Een consulentschap heeft een algemene staf met daarnaast districten natuur- en milieuaangelegenheden. Dit betekent voor de regio, dat men altijd terecht kan bij iemand die de streek en de regionale problematiek goed kent. Regionale ontwikkelingen zijn op deze wijze goed te volgen.

Het beleid krijgt in de regio onder andere gestalte door overleg met lagere overheden, het bijdragen aan ruimtelijke plannen en deelname aan het overleg rond landinrichtingsprojecten. Het is de taak van de consulentschappen om op het gebied van natuur, milieu en faunabeheer een zodanige bestemming, inrichting en beheer in de regio te bevorderen, dat die in overeenstemming zijn met de te beschermen waarden. Ook is het van belang om natuur- en milieu-educatie en voorlichtingsacties in de regio te bevorderen, bijvoorbeeld op scholen, in gemeenten en bij particuliere organisaties. De inbreng van natuur- en milieubeschermingsaspecten in beheersplannen voor cultuurgroonden, bossen en particuliere natuurterreinen is voor de NMF-consulentschappen een belangrijke activiteit.

Hoofdafdeling Faunabeheer en Jachtaangelegenheden

Afdeling Wildbeheer

De afdeling Wildbeheer heeft tot taak: het bevorderen van goed wildbeheer door jachthouders. Onder wild worden alle soorten verstaan, die als zodanig in de Jachtwet worden genoemd. Jachthouders zijn in verreweg de

meeste gevallen jagers of samenwerkende jagers. In een relatief beperkt aantal gevallen oefenen jachthouders de jacht niet uit (bijvoorbeeld Natuurmonumenten).

Onder goed wildbeheer wordt verstaan het mede uit het oogpunt van natuurbeheer verantwoord beheer van het wild. Het voorkomen en beperken van schade is eveneens onderdeel van het wildbeheer, maar dit wordt behartigd door de afdeling Schade- en Bestrijdingsaangelegenheden.

Het beleid, dat de afdeling ontwikkelt, heeft als vertrekpunt dat wildbeheer onderdeel is van het natuurbeheer en dat jagers natuurbeheerders zijn. Hieronder zal dit worden uiteengezet.

De door jagers gevoerde wildbeheer dient in harmonie te zijn met overige wensen van natuurbeheer. Waar wildbeheer bijvoorbeeld leidt tot onevenredige vermeerdering van buitensoorten (Konijn, Fazant, Haas, Wild Zwijn enzovoort) of onevenredige vermindering van predatoren (kraaiachtigen, Vos, Bunzing enzovoort) kan niet van goed wildbeheer worden gesproken. Hetzelfde geldt wanneer jagers te grote aantallen van een buitsoort schieten, waardoor blijvende populatiedaling optreedt. Overigens zou ook het

Jagers die deelnemen aan drijfjachten op Wilde Zwijnen dienen jaarlijks een schietvaardigheidsproef af te leggen.

Foto: Min. van Landbouw en Visserij, directie VEB.

onevenredig bevoordelen van predatoren ten koste van wildsoorten of overige fauna een voorbeeld van slecht wildbeheer zijn.

Jagers zijn bereid financiële en materiële inspanningen te leveren om wildsoorten - en dan met name buitsoorten - te behouden en de omstandigheden ten behoeve daarvan te beschermen en te verbeteren. Het behoud van wild is immers een noodzakelijke voorwaarde voor hun vrijetijdsbesteding; het is in hun eigen belang. Jagers organiseren en betalen toezicht door jachttopzichters. Ze onderhouden goede betrekkingen met landbouwers en andere grondgebruikers, niet alleen met het oog op de verlenging van hun jachthuurcontract, maar ook om grondgebruikers te stimuleren waar mogelijk mee te werken aan bijvoorbeeld biotoopverbeterende maatregelen of het niet 'op de schop' brengen van overhoekjes of heggen. Voor de grofwildsoorten (Edelherten, Wildè Zwijnen, Reeën) worden voerweiden en akkers aangelegd. Op plaatsen, waar de natuurlijke voedselvoorzie-

ning tekortschiet, wordt voer verstrekt. In toenemende mate worden ook voor kleinwildsoorten (Fazant, Patrijs) biotoopverbeterende maatregelen ter hand genomen. Daarbij is bijvoorbeeld te denken aan het aanpassen en onderhoud van heggen, het planten van besdragende struiken en het aanleggen van onkruid-akkers.

Vrijwel alle activiteiten van de afdeling zijn er op gericht de bereidheid van de jagers om te participeren in het natuurbeheer te behouden en te bevorderen en vanuit natuurbeheer ongewenst wildbeheer te voorkomen. In willekeurige volgorde kunnen de volgende activiteiten worden genoemd:

— Bevorderen van coördinatie en samenhang van het wildbeheer in grotere biotoopseenheden door samenwerking van jagers in wildbeheereenheden. Een goed voorbeeld hiervan zijn de activiteiten op de Veluwe. Al jaren is daartoe via de Zwartwildbeheersadviescommissie (ZAC) en het Hertenberaad in nauwe samenwerking met de gezamenlijke jachthouders ter plekke gewerkt aan een grofwildbeheer voor de hele Veluwe. Als vervolg hierop kan de grofwildbeheervisie voor de Veluwe worden genoemd waaraan wordt gewerkt.

— Bevorderen van inventarisatie en registratie door jagers via de enquête wildstandinventarisatie/afschotregistratie en de organisatie van wildtellingen (bijvoorbeeld grofwild).

— Bevorderen van planmatig wildbeheer door (samenwerkende) jachthouders middels wildbeheerplanning. Bij de reeds jaren verplichte wildbeheerplanning voor de grotere terreinen van het Staatsbosbeheer (groter dan 100 ha) hebben de jagers en de afdeling ervaring opgedaan. Deze ervaring wordt in toenemende mate aan andere jagers en met name aan wildbeheereenheden overgedragen.

— Bevorderen van biotoopverbetering door jagers met positieve spin-off voor flora en fauna in plaats van vergroten of handhaven van de wildstand door het uitzetten van wild en/of het bijvoeren van wild. Zo heeft de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging (KNJV) met financiële steun van NMF een brochure met biotoopverbeterende maatregelen uitgegeven. In het beleid ten aanzien van het uitzetten van Fazanten is biotoopverbetering tot doelstelling van beleid gemaakt: oogst uit de natuur en niet uit de fokkerij.

Afdeling schade- en bestrijdingsaangelegenheden

Mensen kunnen dieren door hun voedselkeuze of gedrag als hinderlijk ervaren. Wanneer deze voedselkeuze of dit gedrag leidt tot aantasting van de gezondheid, verkeersveiligheid of economische bedrijvigheid van de mens, wordt gesproken van schade. Er bestaan verschillende mogelijkheden om schade te voorkomen of te beperken, variërend van het uitroeien van populaties tot het onbereikbaar maken van het door de betrokken dieren gewenste voedsel door aanbieding van alternatief voedsel. Het uitroeien van (populaties van) soorten staat haaks op de doelstelling van de instandhouding van soorten en levensgemeenschappen. Bovendien zouden bij dergelijke radicale acties ook niet-schadeveroorzakende soorten risico's lopen.

Ook tussen dier- en plantesoorten onderling kan concurrentie optreden. Dit kan een bedreiging vormen voor het voortbestaan van bepaalde soorten en daarmee van het belang dat daaraan wordt gehecht. Ingrijpen/regulatie door de mens is op het terrein van de flora een geaccepteerd verschijnsel. Het maaien van riet, verwijderen van houtopslag op de heide, verschrallen van graslanden zijn daar voorbeelden van. Op het terrein van de fauna is het op zijn zachtst gezegd onderwerp van discussie.

In al deze gevallen - dus zowel bij economische schade als bij invloed op de overige fauna en flora - gaat het om een evenwichtige afweging van belangen.

De taken van de afdeling schade- en bestrijdingsaangelegenheden spitsen zich voor een belangrijk deel toe op deze afweging van belangen. De taken bevatten zowel beleidsvoorbereidende als beleidsuitvoerende aspecten. Gewerkt wordt aan de totstandkoming van een structureel beleid met betrekking tot het voorkomen en beperken van schade. In de beleidsvorming krijgt het ontwikkelen en stimuleren van preventieve methoden om schade te voorkomen en te beperken prioriteit. Kennis van het gedrag van de dieren speelt daarbij een belangrijke rol. Het ligt in de bedoeling deze kennis zo veel mogelijk te verbreiden. Immers, naarmate men meer kennis en inzicht heeft in de vraag waarom dieren iets doen, is men ook eerder bereid zijn gedrag daarop af te stemmen, meer geëigende middelen te gebruiken, schadepreventie-

methoden toe te passen dan wel de schade tot op grotere hoogte te accepteren. Bovendien kunnen bestrijdingsmethoden die zijn afgestemd op het gedrag van de diersoorten leiden tot een meer effectieve en meer selectieve bestrijding.

Op het terrein van beleidsuitvoering neemt de behandeling van aanvragen voor afschotvergunning een belangrijke plaats in. In de toekomst zal de behandeling van vergunningen voor het merendeel worden overgedragen aan de consulentenschappen NMF.

De afdeling schade- en bestrijdingsaangelegenheden zal in dit verband de noodzakelijke coördinatie verzorgen.

Op het gebied van schade-aangelegenheden hebben de consulentenschappen overigens een belangrijke functie in de voorlichtende sfeer. Zij zijn in het algemeen het eerste aanspreekpunt voor het publiek, waaronder schadelijgende personen. Ook in dit verband heeft de afdeling schade- en bestrijdingsaangelegenheden een coördinerende taak. Met het Jachtfonds bestaat intensief contact waar het gaat om de uitbetalingen van tegemoetkomingen in geleden schade en de bevordering van onderzoek naar en voorlichting over schadebeperkende maatregelen.

Afzonderlijke vermelding verdienen de beleidsvoorbereidende en coördinerende taken die betrekking hebben op verwilderde niet-inheemse diersoorten (zogenaamde exoten), in het bijzonder de Muskusrat. De bestrijding van de Muskusrat wordt sinds 1986 uitgevoerd door de provincie. Het ministerie van Landbouw en Visserij heeft taken behouden inzake wet- en regelgeving, landelijke en internationale coördinatie en onderzoek. In een afzonderlijk artikel in Huid en Haar zal dieper worden ingegaan op de bestrijding van de Muskusrat.

Afdeling jachtaangelegenheden

Enerzijds wenst de overheid de bescherming van 'al wat leeft en groeit'; de overheid erkent ook dat zij daar verantwoordelijkheid voor draagt. Anderzijds heeft zij te maken met wensen vanuit de samenleving, omdat mensen hetzij hun belangen tegen de schade vanuit de natuur willen beschermen, hetzij er genoeg in scheppen hetgeen de natuur voortbrengt te oogsten. De overheid erkent deze wensen mits de populaties door deze ingrepen niet in gevaar worden gebracht en een

redelijk doel wordt nagestreefd.

In dit spanningsveld bevindt zich het jachtgebeuren. De overheid legt de verantwoordelijkheid voor het wildbeheer op de schouders van de jachthouders. In ruil daarvoor mag deze de jacht uitoefenen onder de voorwaarden gesteld bij of krachtens de Jachtwet. Deze voorwaarden zijn van dien aard dat de belangen van de wildsoorten worden veiliggesteld, wildschade wordt voorkomen en de uitoefening van de jacht zijn aantrekkelijkheid behoudt om voldoende mensen bereid te vinden de verantwoordelijkheid voor het wildbeheer op zich te nemen.

De afdeling Jachtaangelegenheden behartigt de zaken die met de uitoefening van de jacht te maken hebben, zoals jachtakte, jachtexamen, jachtverhuur, opening en sluiting van de jacht en dergelijke.

De jachtakten (circa 33.000) worden jaarlijks naar de Nederlandse gemeenten gestuurd die op hun beurt per kwartaal terugmelden welke akten zijn uitgegeven. Hierbij worden tevens de aanvraagformulieren meegezonden waaruit gegevens omtrent de jachtaktehouders kunnen worden gedestilleerd.

Medewerkers van de afdeling Jachtaangelegenheden zijn betrokken bij de examens van de opleidingen op het gebied van de jacht. Alvorens voor een jachtakte in aanmerking te komen dient immers met goed gevolg een examen te zijn afgelegd. Hierbij wordt de kennis getoets met betrekking tot de wettelijke voorschriften, het wild en de wildstand, de landbouw en in verband daarmee wildschade en wildschadebestrijding, en met betrekking tot weidelijkheid, jachtwapens en munitie. Bovendien wordt de vaardigheid in het omgaan met en het gebruiken van de jachtwapens getoetst.

Wij kennen nu nog slechts één jachtexamen. Verwacht mag worden dat te zijner tijd wordt voorzien in een speciaal jachtexamen voor valkeniers en voor kooikers.

Jagers die deelnemen aan drijfjachten op Wilde Zwijnen dienen jaarlijks een schietvaardigheidsproef af te leggen. Ook hierbij is de afdeling betrokken.

Een belangrijk deel van het werk van de afdeling Jachtaangelegenheden bestaat uit het verhuren van het genot van de jacht op gronden die beheerd worden door Staatsbosbeheer (SBB). Op deze gronden is de minister

Daar waar de uitoefening van de jacht in strijd komt met de terreinbeheerdoelstellingen kunnen beperkingen worden overeengekomen of wordt de jacht niet verhuurd.

Foto: Min. van Landbouw en Visserij, directie VEB.

van Landbouw en Visserij jachthouder en dus verantwoordelijk voor de wildstand en voor de schade die eventueel door dit wild wordt aangericht.

Indien mogelijk in het kader van het te voeren beheer, wordt het genot van de jacht verhuurd aan particulieren. Deze worden daarmee op hun beurt verantwoordelijk voor het wildbeheer. Hier staat tegenover dat zij binnen de mogelijkheden die de Jachtwet biedt, de jacht mogen uitoefenen. Daar waar de uitoefening van de jacht in strijd komt met de terreinbeheerdoelstellingen kunnen beperkingen worden overeengekomen of wordt de jacht niet verhuurd.

De consulent NMF in de provincie vervult bij de verhuur van het genot van de jacht een belangrijke functie. Hij overlegt met de potentiële huurder en met de terreinbeheerder SBB. Op basis daarvan stelt hij een advies op voor de afdeling Jachtaangelegenheden, die uiteindelijk de jachthuurovereenkomsten opstelt.

Het beleid terzake van de verhuur van de jacht op overheidsgronden is gericht op het creëren van grotere, min of meer natuurlijk begrensde eenheden waarbinnen het wildbeheer gecoördineerd door de samenwerkende jachthouders plaatsvindt.

Dat betekent in de praktijk dat er gewerkt wordt conform een opgesteld/op te stellen wildbeheerplan en dat de jachthouders het jachttoezicht verzorgen. Dit alles komt het wildbeheer zeer ten goede.

Bijzondere vormen van jagen zijn het vangen van Goudplevieren en ganzen (met netten) en van eenden (met een eendenkooi). Zowel de eendenkooi als de netten worden beschouwd als bijzondere jachtmiddelen. Uit dien hoofde zijn speciale vergunningen nodig voor 'de ganzen- en wilsterflappers'. Dergelijke vergunningen worden alleen verstrekt in het kader van het (ring)onderzoek aan Goudplevieren en ganzen. Voor het gebruik van eendenkooien geldt dat de bestaande eendenkooien elke vijf jaar worden gecontroleerd om te bezien of zij nog aan de gestelde eisen voldoen. Is dat niet het geval dan wordt de betreffende kooi afgevoerd als legaal vangmiddel. De afdeling Jachtaangelegenheden verzorgt deze registratie. In de wet is vastge-

legt dat geen nieuwe eendenkooien zullen worden geregistreerd.

Een bijzondere activiteit van de afdeling is de sluiting (en eventuele heropening) van de jacht onder bijzondere weersomstandigheden. In de meeste gevallen is streng winterweer hiertoe de aanleiding. Bij dit proces zijn de consultants NMF in de provincie betrokken. Zij verzamelen de gegevens betreffende het weer, de toestand van het veld en de toestand van het wild. Op basis hiervan wordt het besluit tot sluiting c.q. opening van de jacht genomen.

Hoofdafdeling Soortenbescherming

Afdeling Bescherming Inheemse Fauna en Flora

Wanneer de in ons land geïmporteerde, maar inmiddels alweer geruime tijd levende Damherten en Moeflons worden meegerekend, telt onze fauna thans 54 landzoogdieren en 3 zeezoogdieren. Een groot aantal van deze soorten geniet de twijfelachtige eer 'bedreigd' te zijn. De oorzaken daarvan zijn (globaal) bekend: vervolging en biotoopaantasting.

Vervolging kan worden tegengegaan door een goede wettelijke bescherming. De Jachtwet regelt de bejaging van een aantal als 'wild' aangemerkte soorten. De Natuurbeschermingswet biedt de mogelijkheid bedreigde dier- (en plante-)soorten aan te wijzen als om zichzelfswille 'beschermd'. In 1973 is een aantal diersoorten als zodanig aangewezen. Hieronder vallen: Bruinvis, Tuimelaar, Hamster, Eikelmuis, Hazelmuis, alle Europese vleermuizen (*Chiroptera*) en de Egel. Het is nu verboden deze dieren te vangen of te doden of pogingen hiertoe te ondernemen. Ook is het niet toegestaan van de betreffende soorten dode exemplaren (al dan niet geprepareerd) 'onder zich te hebben'. Ten slotte verbiedt de wet beschermde dieren te verontrusten, en hun nesten of holen te verstoren of te beschadigen.

Wanneer het voor wetenschappelijk onderzoek ten behoeve van natuurbescherming of educatieve doeleinden noodzakelijk is dieren te vangen of te doden, kan ontheffing worden verleend van de verbodsbepalingen. Het ontheffingsbeleid is echter zeer terughou-

dend: steeds wordt het belang van de dieren nauwlettend in het oog gehouden.

Momenteel ligt op het bureau van de minister van Landbouw en Visserij een voorstel van de Natuurbeschermingsraad om onder andere het aantal beschermde zoogdieren uit te breiden met Noordse Woelmuis, Das, Hermelijn, Wezel, Bunzing, Otter, Boommarter, Steenmarter, Zeehond, Grijze Zeehond en Witsnuitdolfijn.

Wettelijke bescherming - hoe nuttig en nodig op zich ook - is nooit voldoende als het er omgaat het voortbestaan van een soort te verzekeren. Wettelijke bescherming heeft een defensief karakter: zij verbiedt een aantal handelingen die nadelig zijn. Daarnaast is echter ook een offensief beschermingsbeleid noodzakelijk, met name waar het gaat om biotoopaantasting. Hier helpen aankoop en beheer van natuurterreinen, maar ook voorlichting en educatie.

Verder zijn beheer- en gedoogvergoedingen geboden, en in voorkomende gevallen ook wetenschappelijk onderzoek. Om al deze beleidsinstrumenten in goede onderlinge samenhang in te zetten, worden momenteel 'soortenbeschermingsplannen' opgesteld voor bepaalde, sterk bedreigde dier- (en plante-)soorten. Zo wordt op dit ogenblik bijvoorbeeld in samenwerking met de Overleggroep Otter (OGO) gewerkt aan een soortbeschermingsplan voor de Otter, een van de meest bedreigde diersoorten. In een dergelijk plan worden de oorzaken van achteruitgang geanalyseerd. Voor elke oorzaak worden remedies genoemd. Hieruit resulteert een concreet pakket van maatregelen die overheden en particuliere organisaties en individuele natuurbeschermers dienen of zouden moeten kunnen treffen om de betrokken diersoort voor ons land te behouden en zijn habitat en populatie te herstellen. Naast de bescherming van afzonderlijke soorten, wordt ook de bescherming van soortengroepen ter hand genomen. Het beleid ten aanzien van vleermuizen is hiervan een voorbeeld. De in 1980 begonnen voorlichtingsactie heeft de houding ten opzichte van deze dieren in positieve zin doen veranderen. Inmiddels is een nota opgesteld die de bescherming van vleermuizen ook voor de toekomst aangeeft. Zo ligt het in de bedoeling winterverblijven van vleermuizen (zoals ijskelders, forten en bunkers) te inventariseren en voor overwintering geschikt-

De Natuurbeschermingswet biedt de mogelijkheid bedreigde dier- en plantesoorten aan te wijzen als om zichzelfswille 'beschermd'. In 1973 werd een aantal diersoorten als zodanig aangewezen zoals de Eikelmuis en alle Europese vleermuizen. Afgebeeld zijn Eikelmuis, Grootoorvleermuis en een kraamkamer van de Watervleermuis.

ter te maken. Ook wordt geëxperimenteerd met kunstmatige winterverblijven in een geluidswal bij Houten en op een puinstortplaats te Ridderkerk. Restauratie-architecten en monumentenwachters worden voorgelicht over restauratietechnieken en houtverduurzamingshandelingen die èn voor de bewoners èn voor de vleermuizen acceptabel zijn. Voorts gaat de aandacht uit naar holle bomen, die een belangrijke functie als kraamkamer kunnen vervullen. Inventarisatie en behoud van waardevolle holle bomen is van groot belang. Ten slotte wordt gestreefd naar een uitbreiding van de wettelijke bescherming (zodat niet alleen de vleermuizen zelf beschermd zijn, maar ook hun verblijfplaatsen), naar voortzetting en versterking van het wetenschappelijk onderzoek en naar praktische voorlichting over het leven van vleermuizen.

Soortbescherming hoeft niet altijd de vorm aan te nemen van 'plannen' en ambtelijke nota's. Ook het bouwen van een winterverblijf voor Egels (een eenvoudig houten hokje om achter in de tuin onder de bladeren te graven), of het beplanten van 'overhoekjes' met bosschages en kruidachtige planten, geeft dieren rust, dekking of voedsel en draagt bij tot hun bescherming. Momenteel is een informatieklapper in de maak met dit soort praktische tips voor de individuele natuurliefhebber of voor een lokale natuurbeschermingsorganisatie. Op deze wijze probeert de afdeling 'Inheems' het hele scala van maatregelen te bestrijken - van algemene wettelijke bescherming op landelijk niveau tot en met concrete activiteiten die eenieder in de eigen woonomgeving kan ondernemen.

Afdeling bescherming uitheemse fauna en flora

Een verstandig gebruik van dieren en planten levert met name in Derde Wereldlanden veelal een betere bijdrage aan de bescherming van de soort dan een verbod van iedere handel. Inmers, door een zekere, gequoteerde handel in bepaalde soorten toe te staan krijgen deze een economische waarde, waardoor de bereidheid om beschermingsmaatregelen te nemen toeneemt. Krokodillen bijvoorbeeld worden dan niet langer alleen als 'pest' gezien; een zekere handel in krokodillenhuiden betekent een bron van inkomsten, die men door een verstandig gebruik in stand zal

willen en kunnen houden. Mede tegen deze achtergrond wordt door ons land c.q. de Afdeling Bescherming Uitheemse Fauna en Flora uitvoerig gegeven aan de Conventie van Washington, tegenwoordig meer bekend onder zijn Engelse afkorting CITES (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora).

CITES trad op 1 juli 1975 in werking. Thans zijn bijna honderd landen, verspreid over de gehele wereld, bij de Conventie aangesloten. Ons land trad in 1984 toe. De partijstaten hebben de commerciële handel in een aantal met uitsterven bedreigde soorten verboden en reguleren de handel in soorten die kwetsbaar zijn. Er is een wereldomvattend controlestelsel opgezet met betrekking tot de handel in 'wildlife'. Bij de handel zijn officiële documenten nodig: uitvoervergunningen van het land van herkomst en invoervergunningen van het land waar de dieren, planten en producten naar toe gaan. De controle wordt in de meeste landen, waaronder ook Nederland, gehouden door de douane. In nauwe samenwerking met de douane is ook de Algemene Inspectiedienst (AID) van het ministerie van Landbouw en Visserij op dit terrein werkzaam.

De soorten die bescherming nodig hebben zijn ingedeeld in twee categorieën. De soorten die met uitsterven bedreigd worden vallen in de eerste categorie (appendix I van CITES). Om deze zeer bedreigde soorten niet nog verder in gevaar te brengen is de (internationale) handel ervan verboden. Dit geldt onder andere voor alle mensapen, de Reuzenpanda, vele Zuidamerikaanse apen, de walvissen, het Jachtluipaard, de Panter, de Tijger, de Aziatische Olifant, alle neushoorns, vele stootvogels, kraanvogels en papegaaien, zeeschildpadden, enkele krokodille- en varanesoorten, de Reuzesalamander en enkele cactus- en orchideeënsoorten.

De andere categorie bevat soorten die gevaar voor uitsterven zouden lopen als de handel daarvan niet in de hand wordt gehouden (appendix II en III van CITES). Bovendien bevat deze categorie ook niet-bedreigde soorten, de zogenaamde 'look-alike soorten'. Dit is gedaan om te voorkomen dat er illegale handel gaat plaatsvinden in bedreigde soor-

ten, terwijl er net gedaan wordt alsof het om niet bedreigde soorten gaat.

Internationale handel in soorten van deze categorie is alleen toegestaan met de juiste vergunningen en documenten, afgegeven door de overheid. Dit geldt onder andere voor alle soorten van de volgende groepen voor zover zij niet al in appendix I zijn opgenomen: apen, katachtigen, walvissen, dolfijnen, landschildpadden, krokodillen en varanen, orchideeën en cactussen. Voorts vallen de Afrikaanse Olifant, de paradijsvogels, de pelsrobber, reuzeslangen, enige kikkersoorten, enige slakken en vlindersoorten, zwart en steenkoraal, wilde cyclamen en de succulente euphorbias, een soort vetplant, onder dit regime.

Vergunningen zijn niet alleen nodig voor levende dieren maar ook voor opgezette dieren en delen van dieren en planten zoals kikkerbiljetjes, pelsen, huiden, ivoor, horens, schelds, schilden, tanden, nagels, al of niet verwerkt tot sieraden, handtassen, kledingstukken en andere snuisterijen. Met een groot aantal beschermde planten wordt gelukkig op grote schaal gekweekt. Hiervoor zijn echter ook vergunningen nodig.

De Afdeling Bescherming Uitheemse Fauna en Flora is belast met de uitvoering van CITES in ons land c.q. de verlening van de vergunningen en ontheffingen. Daarnaast heeft de afdeling een taak bij de beleidsontwikkeling in het kader van CITES (Conferentie der partijen en EG-comité).

Ten slotte is de afdeling belast met de uitvoering van het Besluit op de Uitheemse Dieren, waarin met berekening tot huisvesting, verzorging en dergelijke nadere regels worden gesteld aan dierenhandelaren/importeurs, dierentuinen en circussen. De vergunningverlening en het beleid op dit terrein wordt door 'uitheems' voorbereid en uitgevoerd.

Bij het ter perse gaan van dit artikel bereikte de redactie het bericht dat de sector Faunabeheer en Soortbescherming op korte termijn, per 1-1-'88 zal worden gereorganiseerd, waarbij de hoofdafdelingen en afdelingen komen te vervallen. Aangezien in de werkzaamheden van de sector geen wijzigingen worden aangebracht, heeft de redactie besloten dit artikel te handhaven.

■ Drs. J. Walter, ministerie van Landbouw en Visserij, Directie Natuur, Milieu en Faunabeheer, postbus 20 401, 2500 EK 's-Gravenhage.